

Bir Mesafe Meselesi: Arkadaşlık Ağlarının Devinimi Üzerine Bir Çalışma*

A Matter of Proximity: A Case Study on Friendship Network Evolution

Hülya AĞCASULU¹

Öz

Bu araştırmanın amacı etkileşimin yüksek olduğu arkadaşlık ağ yapısının devinimini inceleyerek arkadaşlığı etkileyen faktörleri tespit etmektir. Bu amaçla, 2018-2019 eğitim öğretim yılı başında (Kasım 2018) ve sonunda (Haziran 2019), Süleyman Demirel Üniversitesi sosyal hizmet bölümü birinci sınıf öğrencilerinden arkadaşlık verileri toplanmıştır. Elde edilen verilerle araştırmanın ilk aşaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ikinci aşaması ise bu çalışmadır. Böylece iki farklı zaman diliminde toplanan verilerle ağın değişimi gözlemlenebilmiştir. Ağ yapısını şekillendiren sosyal mekanizmalardan türdeşlik ve fiziksel mesafeyle ilgili belli değişkenler, bağlar üzerinden incelenmiştir. Arkadaşlığı etkileyen çok sayıda değişkenin varlığı kabul edilmekle birlikte, bu çalışmada yapısal faktör olarak barınma, kişisel faktörlerde ise cinsiyet ve hemşehricilik değişkenlerinin arkadaşlığa etkileri analiz edilmiştir. Araştırmanın temel bulguları; a) dönem başında kurulan arkadaşlıkların, belli istisnalar dışında, çoğunluğunun istikrarlı hale gelerek sürdürüldüğü, b) cinsiyet türdeşliğinin ağ yapısını şekillendirdiği, c) hemşehriciliğin arkadaşlıkta anlamlı olmadığı, d) mekânsal yakınlığın arkadaşlıkta anlamlı olduğu, e) arkadaşlıkta hem yapısal faktörler (sınırlar), hem de kişisel özelliklerin etkili olduğudur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Ağlar, Güçlü Bağlar, Fiziksel Mesafe, Türdeşlik, Yükseköğretim, Örgüt ve Yönetim

Abstract

The aim of the study is to identify the factors affecting friendship by analyzing evolution of the highly interactive friendship network structure. For this purpose, friendship data were collected from the first year students of the social work department of Süleyman Demirel University, at the beginning (November 2018) and at the end (June 2019) of the 2018-2019 academic year. The first stage of the research was carried out right after the first data obtained. This paper is the second stage of the research. So that the change of the network structure could be observed with the data collected in two different time plots. Certain variables related to homophily and spatial proximity, which are among the social mechanisms shaping networks, have been examined. Although the existence of a large number of variables affecting friendship is acknowledged, particularly accommodation as structural factor and gender and fellow countrymen (hemşehri) relations on personal factors were analyzed in this research. The main findings are; a) the friendships established at the beginning of the period has generally been stabilized even though the existence of some actor-based exceptions, b) gender homophily is shaping the network structure, c) the citizenship is not meaningful in friendship, d) spatial proximity is meaningful, e) both structural factors (limits) and the personal characteristics are effective in friendship.

Keywords: Social Networks, Strong Ties, Physical Proximity, Homophily, Higher Education, Organization and Management.

1. GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlık olarak çevresiyle iletişime ihtiyaç duymaktadır. Sosyal etkileşimin kaynağı olan iletişim ile türdeşlik arasında ise pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

Türdeşlik en basit ifadeyle karşımızdaki insanın bizim gibi olması halidir. Gerçek hayatta, bireyler kendilerine benzer dünyalara sahip olan kişilerle etkileşimlerinde daha rahat olurlar. İletişimsel açıdan insanların birbirlerine benzer olmaları iletişimin etkisi ve gücünü arttırmaktadır (Rogers &

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. / Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. Bu makalenin birinci aşama bulgu ve sonuçları, "Yabancıdan Arkadaşa: Üniversitenin İlk Yılında Arkadaşlık Ağları Üzerine Bir Araştırma" adıyla makale olarak yayınlanmıştır. İlgili makale için bakınız; Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 6 (7), 83-96. The first stage findings and results of this article were published as an article titled "Yabancıdan Arkadaşa: Üniversitenin İlk Yılında Arkadaşlık Ağları Üzerine Bir Araştırma". For the related article, see; Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 6 (7), 83-96.

¹ Hülya AĞCASULU

ORCID ID: 0000-0003-3939-904X

Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Isparta, Türkiye, hulyatek@sdu.edu.tr
Assist. Prof. Dr., Suleyman Demirel University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Isparta, Turkey, hulyatek@sdu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 10.06.2020

Kabul Tarihi/Accepted : 06.07.2020

Çevrimiçi Yayın/Published : 10.07.2020

Makale Atf Önerisi /Citation (APA):

Ağcasulu, H. (2020). Bir Mesafe Meselesi: Arkadaşlık Ağlarının Devinimi Üzerine Bir Çalışma. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 71-82.

Bhowmik, 1970). Türdeşlik yaş, cinsiyet, ırk, etnik köken, meslek, vatandaşlık gibi benzer sosyo-demografik özelliklerden kaynaklanabildiği gibi, zevk, tat, duygu ve düşünce ile davranış, tutum gibi soyut da olabilir.

Türdeşliğin bireyleri birbirine çeken, aynı zamanda farklı, birbirine benzemeyenleri ise iten bir sosyal mekanizma olarak düşünmek gerekmektedir. Bireylerin sosyal çevrelerini kısıtladığı ve dış dünyadan izole ederek türdeş bireylerin benzer düşünce, değer, algı, sosyo-demografik, kişisel özellikler bakımından bir sınıflandırma yarattığı ve bu grupların kendi lokal dünyalarını kurdukları da bir gerçektir (Centola vd., 2007).

İnsanların hayatlarında nüfusa oranla daha homojen yapılar ya da çevrede bir arada oldukları bilinmektedir. Yaşadığımız mahalleden, gittiğimiz okula, sosyal zaman aktivitelerini gerçekleştirdiğimiz mekânlardan işyerlerimize kadar birçok yapı veya çevre, çeşitli açılardan ortak yönlerimizin olduğu “bizim gibi” insanlardan oluşmaktadır. Bu ortamlarda sürekli etkileşimde bulunduğumuz kişilerin diğerlerine göre hayatımızdaki yeri ve konumu ayrıcalıklı ve önemlidir. Arkadaş olarak güçlü bağlarla iletişim kurduğumuz bu kişiler, somut ve soyut birçok ihtiyacımızda öncelikli olarak başvurduğumuzlardır. Burada arkadaşı tanımlayabilmedeki iki önemli unsurdan ilki güçlü bağlıdır. Güçlü bağlar çeşitli unsurlardan oluşsa da literatürde en bilinen güçlü bağın unsurları Granovetter tarafından sıralanmıştır. Ona göre (1983) bir bağın güçlü olup olmaması üç değişkene bağlıdır. Bunlar görüşme sıklığı, karşılıklılık ve arkadaşlıktır. Başka bir ifadeyle güçlü bağlar aktörler arasında duyguların da etkili olduğu sık görüşülen karşılıklı bağlardan oluşmaktadır. İkincisi ise soyut ve somut ihtiyaçlarımızın sosyal sermaye olarak görülen arkadaşlardan karşılanmasıdır. Bireyler bilgi, yardım, destek, para gibi birçok ihtiyacını gömülü bir kaynak olarak gördükleri arkadaşlardan elde etmektedirler. Peki, arkadaşlıklar nasıl kurulmaktadır? Bireyler her ne kadar kendi özgür tercihleriyle arkadaş olduklarını iddia etseler de, yapısal sınırlardan yüksek derecede etkilenmektedirler. Sosyal ve yapısal çevremizin hangi yerde yaşayacağımızdan, hangi okula gidip, hangi etkinlikleri yapıp, hangi mesleği seçeceğimize kadar bizi sınırladığı bir gerçektir. Bu sınırlardaki arkadaşların da sınırlı olmasıyla çift yönlü homojenliğe yönelik baskının, ilişkilerde güçlü bir türdeşliğe yol açacağına şüphe yoktur. Yani özünde bir tercih gibi görünen şeyler bile aslında yapısal sınırların şekillendirmesiyle oluşarak özgür tercih yapmanın mümkün olmamasına neden olabilmektedir (Kossinets & Watts, 2009). Dolayısıyla belli durumlarda, ilişkilerimizde yapısal faktörler ve sosyal etkinin, bireysel tercihlerden daha baskın ve belirleyici olduğu iddia edilebilir.

Arkadaşlıkların kurulması, sürdürülmesi ve sonlandırılması aşamalarında arkadaşlık ağının devinimini etkileyen faktörler türdeşlikten kaynaklanan bireysel tercihler ile yapısal sınırlardan kaynaklanan sosyal etkidir. Kısacası birey arkadaş olmadan önce ilk olarak kendisi gibi veya aynı dünyadan olup olmadığını tartmaktadır. Aynı zamanda bir insanın çevreyle etkileşimi sınırlı olduğu için yapısal kısıtlardan da etkilenmektedir. Aynı yerde yaşama, aynı sınıfta, aynı derste ya da aynı işyerinde olma yapısal sınırlara örnek teşkil edebilir. Hatta teorik boyuttaki tartışmalar bireysel tercihin uygulamada var olmadığını, çünkü nihai kertede tercihlerimizin bile sahip olabildiğimiz ortamla kısıtlı olduğunu iddia etmektedir (Kossinets & Watts, 2009).

Uluslararası literatürde ağlar ve ilişkileri konu alan bütün çalışmaların, ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesini etkileyen faktörler bakımından iki temel konu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunlar türdeşlik ve fiziksel mesafedir. Çalışmalar ya bireyler arasındaki türdeşlikle ilişkiler arasındaki bağlantıya ya da bireyler arasındaki mesafeyle ilişkiler arasındaki bağlantıya odaklanmıştır. Esasında bu iki önemli faktör de mesafe ile alakalıdır. Her iki faktör de ağ yapısını şekillendirme gücüne sahiptir. İngilizcede proximity kelimesine karşılık gelen mesafe soyut ve somut her şey için kullanılabilir. Dilimize Arapça’dan gelen mesafe kelimesi ise, genelde ‘uzaklık’ anlamıyla kullanılsa da aynı zamanda ‘ara’ ve ‘aralık’ anlamındadır. Bu çalışma mesafeyi aralık olarak kullanmakta ve mesafenin ‘yakın’ veya ‘uzak’ olmayı gösteren algısal bir ölçüm birimi olduğunu kabul etmektedir. Bu yakınlık veya uzaklık durumu, bireyin fiziksel çevresini ya da yukarıda bahsedildiği üzere yapısal sınırlarını nitelemek amacıyla için coğrafya veya mekân için de kullanılabilir gibi, duygu, değer, kişisel özelliklerin benzerliği veya çeşitliliği gibi türdeşliği nitelemek için de kullanılabilir.

Bu araştırmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Çalışmanın birinci amacı belirli bir süre boyunca yapısal faktörlerin etkisiyle bir arada bulunan bireylerin arkadaşlık ağlarının devinimini incelemektir. Bu amaçla analiz kısmının ilk bölümünde iki farklı zamanda toplanan verilerden elde edilen ağ yapılarının yaşadığı değişim yorumlanmaktadır. Çalışmanın ikinci amacı ise üniversitenin ilk yıllarındakine benzer yeni sosyal çevrelerde, arkadaşlık süreçlerini etkileyen faktörlerden bazılarının neler olabileceğini göstermektir. Bu amaçla geliştirilen üç hipoteze yönelik analizler gerçekleştirilmiştir. Bu minvalde çalışmanın ana savı; “arkadaşlık ile türdeşlik arasında pozitif bir ilişki bulunurken, fiziksel mesafe ile negatif bir ilişki bulunmaktadır” şeklindedir. Dolayısıyla denklemini şu şekilde kurmak mümkündür:

$$\text{Arkadaşlık} = \text{Türdeşlik-Fiziksel Mesafe}$$

Çalışma aynı bölümde olup aynı derslerle etkileşimi artan dolayısıyla sosyal etkinin ve yapısal faktörlerden kaynaklanan sınırların yüksek olduğu bir vaka çalışmasıdır. Araştırmaya konu olan öğrenciler bir taraftan türdeşlikten kaynaklanan bireysel tercihleriyle arkadaşlık ağlarını inşa ederken, diğer taraftan yapısal sınırlar nedeniyle ağdaki kaynaklardan ve ilişkilerden etkilenmektedirler. Kısacası bu çalışma açısından ağ devininin yönü, öğrenciden ağına geneline ve ağına genelinden öğrenciye olmak üzere çift taraflıdır.

Elinizdeki çalışma mesafeyle alakalı türdeşlik ve fiziksel mesafeyi irdeleyerek, sahadan elde ettiği verileri sosyal ağ analizi yöntemiyle incelemektedir. Çalışmanın verileri Süleyman Demirel Üniversitesi sosyal hizmet bölümü 2018 yılı girişli birinci sınıf öğrencilerine Kasım 2018’de -dönem başında- ve Haziran 2019’da -dönem sonunda- olmak üzere uygulanan anketler aracılığıyla toplanmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, ilk olarak araştırmada kullanılan cinsiyet ve hemşehrilik türdeşliklerinden bahsedilmektedir. Aynı zamanda öğrencilerin kaldıkları yerler, fiziksel mesafe açısından değerlendirilmekte ve ilgili hipotezler kurulmaktadır. İkinci olarak saha verileri ve genel ağ yapısı hakkında bilgi verilerek iki farklı zaman diliminde toplanan ağ bilgileri karşılaştırılmaktadır. Son kısımda ise vaka özelinde bulguların yorumlanması ve genel tartışmalara yer verilmektedir. Çalışma kapsam bakımından bir yükseköğretim kurumuna ait olan bireylerin informal ilişkilerini incelemektedir. Üniversitelerin de bir kurum ve örgüt olması nedeniyle, araştırmanın dolaylı yoldan örgüt ve yönetime yönelik çıkarımları da bulunmaktadır. Bu çıkarımlara tartışma ve sonuç bölümünde yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Ağ Dilinde Türdeşlik

Literatürde sıkça rastlanılan ve bu çalışmada da bireyler arası bağlarda etkili olan ilk sosyal mekanizma türdeşliktir. Türdeşlik, çeşitli özellikler bakımından benzer bireylerin bağ kurmasıdır. Ağlar, ilişkiler ve örgütlerin en küçük yapıtaşları olan bireyler, kişisel tercihler veya yapısal sınırlar nedeniyle bağ kurarken sosyal bir güç olan türdeşlikten etkilenirler (Ağcasulu, 2019, 26).

Arkadaşlık tercihlerinin nelerden etkilendiğinin de yaşa veya yaşamın dönemine göre değiştiği bilinmektedir. Çocukluk çağındaki arkadaşlıkların, gençlik ve yetişkinlik döneminden farklı olduğu bilinirken, gençlik ile yetişkinlik dönemi arkadaşlıkların daha benzer eğilimlerde olması olasıdır (Duck, 1975; Stehlé, 2013). Bu çalışma üniversite birinci sınıf öğrenciler üzerinde yapıldığı için yaş bakımından akran kişiler arasındaki arkadaşlıkla ilgili bilgi vermektedir.

Benzer çalışmalara alanyazında da rastlanılmaktadır. Amerika’da liseli gençlerde yapılan bir araştırmada 2334 öğrenciye 10 farklı tutum, davranış, sosyal etkinlik, kurallara uyum ve sosyo-ekonomik durumlarıyla ilgili soru sorulmuş ardından yakın arkadaşlarını belirtmeleri istenmiştir. Yakın arkadaş olanlarda aynı cevabı verenlerin oranının %85 olduğu görülmüştür. En yüksek eşleşme ise, etnik köken ve davranışlarda gerçekleşmiştir (Tolson & Urberg, 1993). Yine Amerika’da 1183 lise öğrencisi üzerinde yapılan bir çalışmada, zararlı alışkanlıklar, değerler ve yapılan aktiviteler hakkında, iki farklı zamanda veri toplanarak arkadaşlık seçimi ve sona ermesinde türdeşlik türlerinin etkisi ölçülmüştür. Benzer zararlı alışkanlıkları olan öğrencilerin arkadaş oldukları görülmüştür (Urberg vd., 1998).

Amerika ile Almanya’da yaşayan yetişkinler arasındaki arkadaşlık tercihlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen bir çalışmada, sosyal yakınlık ile mekânsal yakınlığın arkadaşlık tercihlerini şekillendirdiği; yaş, cinsiyet ve evli olma başta olmak üzere sosyo-demografik özelliklere dayanan türdeşliğin ilk sırada olduğu gözlemlenmiştir (Verbrugge, 1977). Çalışma iki kutuplu dünya döneminde, farklı sosyo-kültürel toplumların bireylerini karşılaştırmalı olarak inceleyerek benzer ilişkileri -türdeşlik, mesafe ve arkadaşlık arasındaki bağlantı- ortaya çıkarması bakımından oldukça ilginçtir. Çalışma hem türdeşlik hem de fiziksel mesafeyi incelemesi bakımından da, bu araştırmayla benzer bakış açısını geliştirmiştir.

Yapılan araştırmalarda teori ve pratikte, en fazla çalışılan ve rastlanılan türdeşlik türünün doğuştan bir özellik (edinilmiş türdeşlik) olan cinsiyet olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise yaş yani akranlık yer almaktadır. Tarihsel, toplumsal ve kültürel sebeplerden dolayı, Amerika kökenli araştırmalarda ise etnik köken ve ırk da sıklıkla rastlanılan türdeşlik olarak karşımıza çıkmaktadır (McPherson vd., 2001). Bu çalışma da türdeşlik türlerinden cinsiyet türdeşliğini incelemiştir. Etnik köken ve ırk bizim toplumumuza pek uygun bir özellik değildir. Bu yüzden ülkemize özgü bir kavram olan hemşehrilik öğrenciler arası arkadaşlıklarda etkisi incelenmiştir. Yaş bireylerin akran olmasından dolayı incelenmemiştir.

2.2 Cinsiyet Türdeşliği

İlişkilerde, ağlarda en sık karşılaşılan türdeşlik cinsiyettir. Cinsiyetin ilişkilerdeki belirleyiciliği, evrensel bir kural niteliğindedir. Öyle ki cinsiyet bütün kültür ve toplumlarda aynı zamanda hayatın her aşamasında güçlü bir faktördür. Yaşam döngüsünde cinsiyet türdeşliğinin eğilimi değişmektedir. Çocukluk döneminde cinsiyet türdeşliği artarken, ergenlik ve gençlik ile birlikte karşı cinsle aşk ilişkileri nedeniyle türdeşlik düşmekte, yetişkinlik

döneminde ise dengeli ve stabil hale gelmektedir (Mehta & Strough, 2009). Çok sayıda görgül araştırma arkadaşlıkla ilgili değerler söz konusu olduğunda kadın ve erkeklerin farklılaştığını göstermektedir. Bazı çalışmalar kadınlar ile erkeklerin ilgi alanları ve aktiviteleri farklı olduğu için yaşam boyunca hemcins arkadaşlıkların daha uyumlu olduğunu (Maccoby, 2003), bazılarıysa kadınlar arası arkadaşlıklarda duygunun, erkekler arasında ise geniş sosyal ağların daha öne çıktığını (Berndt, 1982) göstermektedir.

Kandel (1978) çok bilinen araştırmasında 1971'de Amerikalı liselilerden veri toplayarak, gençler arasındaki yakın arkadaşlıklarda en yüksek türdeşliğin sosyo-demografik özelliklerden kaynaklandığını ispatlamıştır. Çalışma türdeşliğe yönelik ilk çalışmalardandır. Sınıf (eğitim), yaş, cinsiyet ve ırk türdeşliği en çok rastlananlar olarak kaydedilmiştir.

Fakat cinsiyet türdeşliğinin örgüt ve ilişkinin doğası bağlamında farklı sonuçlar verdiği de görülmüştür. Bir reklam şirketinde yapılan çalışmada üst düzey erkek çalışanların türdeş bağları kurdukları, kadınların ise ilişkinin türüne göre davrandıkları ve sosyal dayanışma ile arkadaşlık ihtiyaçlarını kadın, araçsal ihtiyaçlarını ise erkek meslektaşlarından karşıladıkları dolayısıyla daha heterojen bağlara sahip oldukları gözlemlenmiştir (Ibarra, 1992).

Çalışma yaş faktörü ile sınıf faktörünü ele almamıştır. Çünkü araştırma kitlesinin yaş ve sınıf bakımından çeşitliliği söz konusu değildir. Başka bir ifadeyle, 73 öğrenci aynı sınıftaki akranlardan oluşmaktadır. Fakat cinsiyet türdeşliği çalışmanın kitlesi bakımından araştırmaya değer bir unsurdur. Kısa bir süre önce tamamen yabancı olan ve yapısal faktörler sebebiyle, aynı bölümü kazanıp, aynı dersleri alan ve yeni bir sosyal alanda kendi arkadaş çevrelerini oluşturmaya çalışan üniversite birinci sınıf öğrencileri arasında ilk olarak cinsiyet türdeşliği incelenmiştir. Çalışmanın cinsiyet arkadaşlık bağı ilişkisine dair hipotezi şu şekildedir:

H1: Kadınlar ve erkeklerin kendi aralarındaki arkadaşlıkları daha yüksektir.

2.3 Hemşehrilik

Hemşehrilik tanımı gereği ilişki bir kavramdır ve ağları barındırmaktadır. Hemşehrilik var olması için aynı coğrafyadan gelen en az iki kişinin memleket olarak nitelendirdikleri yerden uzakta olmaları gerekmektedir. Bağların kuruluş sebebi memlekete yani 'oraya' aidiyet hissetmektir (Kurtoğlu, 2005). Bireyler geldikleri yerlere tutunabilmek ve hayatlarını bilmedikleri ya da yeni tanımaya başladıkları bir yere adapte olabilmek için 'kendi gibi olan', kısacası türdeş kişileri arama yoluna gitmektedir.

Başka bir ifadeyle, insanlar türdeş coğrafi referanslarla yeni bir sosyal ortama tutunma çabasına girmektedir (Köse, 2014).

Aynı coğrafyada doğma şartıyla oluşan hemşehrilik ilişkisinin temeli güvene dayalıdır. Fakat bu güven karşılıklılık ilkesiyle ilişkilerde yer almaktadır. Bu ilişkilerde formal kurallardan ziyade karşılıklı güvene dayalı informal kurallar geçerlidir. Informal hemşehri ilişkileri hastanede doktor bulmaktan kariyer yapmaya kadar kamusal alanı ve kamusal ilişkileri ilgilendiren pek çok konuda işlevsel bir araç görevi görmektedir (Kurtoğlu, 2005; Köse, 2014). Haliyle bilinmezliklerle dolu bir yerde bilgi edinme ve sosyal dayanışma kaynağı olarak araçsal bir işlevi bulunmaktadır. Dolayısıyla hemşehrilik içinde etkileşim, göç yoluyla mobilizasyon ve ilişkisellik barındırmaktadır. Yeni bir şehre taşınan veya -en azından- sosyal çevresi değişen öğrencilerin de hemşehrilik bağlarıyla arkadaşlık kurma ihtimalleri bulunmaktadır.

Türkiye coğrafyasında yapılan araştırmalarda, uluslararası literatürde ikinci sırada yer alan ırk ve etnik kökenden kaynaklanan türdeşliğin araştırılmasının -tarihsel, toplumsal ve kültürel sebeplerden dolayı- anlamsız olacağı düşünülmüştür. Bu sebeple cinsiyetten sonra hemşehrilik kavramının incelenmesi uygun bulunmuştur. Çalışmanın hemşehrilik ve arkadaşlık bağı arasındaki ilişkiye dair hipotezi şu şekilde kurulmuştur:

H2: Hemşehri olan öğrenciler arasında arkadaşlık yüksektir.

2.4 Fiziksel Mesafe

Mesafenin sosyal ilişkilerdeki kilit rolü uzun yıllardır kabul edilmektedir. Mesafenin, görüşme sıklığını ve etkileşim oranını azalttığı, bu sebeple mesafe ile sosyal bağlar arasında ters yönlü bir ilişki olduğu bilinmektedir. Hatta bir araştırmada, bireylerin sosyalleşmek için proaktif olarak özel bir çaba harcamaları gereken mesafenin 35 km'nin üstü olduğu görülmüştür (Carrasco vd., 2008). Coğrafi olarak uzak olan bireylerin ilişkilerini sürdürebilmeleri için yakın ilişkilerden çok daha fazla zaman ve enerji harcayarak, çaba göstermeleri gerekmektedir. Aynı zamanda bu bağların çok 'güncellenmemesinden' dolayı kopması çok daha olasıdır. Anadilimizde 'gözden ırak olanın gönülden de ırak olması' atasözü de bu teorileri doğrulamaktadır.

Modern dünyanın ulaşım ve iletişimde getirdiği faydaların ise sosyal bağları kolaylaştırmaktan ziyade tanımını değiştirdiği söylenebilir. Öyle ki uzun yıllar boyunca görmediğimiz, iletişimde olmadığımız ve hayatımızın bir döneminde yer alan kişilerle çeşitli sosyal medya araçlarıyla iletişime geçebiliyoruz. Hatta kendilerini arkadaş olarak tanımlamasak dahi, bu kişilerin nerde yaşadıklarından, ne

yiyp ne içtiklerine ve nerelerde sosyalleştiklerine kadar her şeyi biliyoruz. Fakat bu kişilerin genellikle arkadaştan ziyade tanıdık oldukları da bir gerçektir. Dostlukların somut etkileşimlerle ve maliyet bakımından daha ucuz olan yakın mesafede kurulması bakımından mekânsal yakınlık çağımızda da önemlidir (Verbrugge, 1983; Tsai, 2006).

Alanyazında ağların mekânsal boyutlarla ilişkilerini inceleyen çalışmalar dörde ayrılmaktadır. Bunlardan ilki simülasyon ve modellemeler yoluyla coğrafi, sosyal, psikolojik veya kültürel lokal özellikleri ortaya çıkaran çalışmalardır. İkincisi afet yönetimi gibi alanlarda, gerçek coğrafyalardaki örgütler arası ağları konu edinmektedir. Üçüncüsü mikro düzeyde, örgüt içi ağların mekânsal parametrelerle incelenmesidir. Sonuncusu ise fiziksel mesafenin sosyal ilişkilerin nitelik ve niceliğine etkilerine yönelik araştırmalardır (Sailer & McCulloh, 2012). Bu çalışmayı da kapsam bakımından sonuncu kategoride ele almak mümkündür.

Çalışma açısından belirtilmesi gereken önemli hususlardan biri de mesafenin esasında etkileşimi etkileyerek ilişkilerde belirleyici olduğudur. Bu sebeple çalışmada ankette katılımcıların kaldıkları yer sorulmuştur. Aynı zamanda eğitim yılı başından beri herhangi bir derste ortak grup çalışmalarlarıyla da etkileşimin artabileceği düşünülmüştür. Fakat anket tasarımı grup çalışması yaptıkları arkadaşların isimlerini belirtmeleri istenince, katılımcıların %95'inin bu soruyu boş bıraktıkları görülmüştür. Bu yüzden sahadan sağlıklı bilgi toplanamadığı için fiziksel mesafeyi azaltan ve etkileşimi arttıran grup çalışmasının arkadaşlığa etkileri ölçülemedi.

Coğrafi ve mekânsal yakınlığın sosyal etkileşimi arttırmasından dolayı ilişkileri olumlu yönde etkilediği kabul edilmektedir. Hatta bir çalışmada, genelde yaşlılardan oluşan bir yerleşim yerinde 270 kişiden alınan bilgilerde, yaş ve ırk farklılıkları olsa bile birbirlerine yakın olanların arkadaş oldukları tespit edilmiştir. Bu durum özellikle yaşlıların arkadaşlığında mesafenin, türdeşliği dahi aşan ciddi bir belirleyici faktör olduğunu göstermektedir (Nahemow & Lawton, 1975). İsveç'in bir kasabasındaki gençler üzerinde yapılan bir çalışma, her ne kadar günümüz teknolojileriyle erişebilirlik artsa da mesafenin arkadaşlığı olumsuz etkileyen bir değişken olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışma arkadaşlıkların sürdürülmesinden ziyade kurulma aşamasında mesafenin daha etkili olduğunu göstermektedir (Preciado vd., 2012).

Mesafe ile sosyal bağlar arasındaki bağlantı üniversite öğrencileri üzerinde de araştırılmıştır. Amerika'da, içinde yurtların bulunduğu bir kampüste yapılan çalışmada barınma koşulları bakımından sosyal etkileşim sıklığını üç, aynı sınıfta olup aynı dersi almanın ise altı kat etkilediği

tespit edilmiştir (Marmaros & Sacerdote, 2006). Çalışmalar mesafenin de türdeşlik kadar güçlü bir sosyal yapısal faktör olduğuna işaret etmektedir. Latane vd. (1995) tarafından yapılan Çin ve Amerika'daki öğrencilere uygulanan çalışmada, etkileşim sıklığına bağlı olarak sosyal etkiyle fiziksel mesafe arasında ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Fiziksel mesafe, sosyal etkileşimde moderatör rolündedir. Mesafe arttıkça etkileşim ve sosyal etki azalmaktadır. Ayrıca, Hollanda Deniz Harp Akademisi, birinci sınıf öğrencilerine üzerinde yapılan bir araştırma, ordu gibi katı örgütsel sınırları ve disiplini olan yapılarda sosyal ilişkilerin ardındaki neden aranmıştır. Askeri disiplinin yüksek olduğu bu yapıda arkadaşlık kurmada bireysel tercihin değil sosyal etkinin belirleyici olduğu tespit edilmiştir (De Klepper vd., 2010). Yani örgüt yapısının elastik olmaması, bireylerin türdeşliklerden hareketle kendilerine benzer kişilerle arkadaşlık kurmasını engellemiştir. Bunun yerine yapısal sınırlar nedeniyle sosyal etkinin daha belirleyici olduğu görülmüştür.

Son zamanlarda mesafe ile sosyal bağlar arasındaki ilişki, teknolojiden faydalanarak kanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu teknoloji giyilebilir sensörlerden, facebook gibi sosyal medya araçlarına, akıllı telefonlardan kameralara kadar çeşitlenmektedir. Bu çalışmalardan birinde ilkökul öğrencilerine giyilebilir sensörler verilerek arkadaşlıkta cinsiyet türdeşliği ile mekânsal yakınlık arasındaki ilişki ölçülmüştür. Araştırmada ilkökul çağındaki erkekler ile üst sınıflarda türdeşliğin arttığı gözlemlenmiştir (Sekara & Lehmann, 2014). Yine bir araştırmada 9 ay boyunca akıllı telefonlarının Bluetooth özelliği aracılığıyla coğrafi konumları tespit edilen deneklere, ayrıca yakın arkadaşları sorulmuştur. Sinyallerin bir arada olmalarından hareketle oluşturulan tahmini arkadaşlık ağının beyan edilen arkadaşlık ağıyla %95 oranında eşleştiği gözlemlenmiştir (Eagle vd., 2009). Bu araştırma da sosyal bağların coğrafi yakınlıkla olumlu bir ilişkisinin olduğunu kanıtlamaktadır. Bir araştırmada 4 gün süren ve konferans yeri gibi fiziksel yakınlığın yüksek olduğu bir konferansta, arkadaşlıkların kurulmasında sosyal etkinin mi yoksa tercihin mi etkili olduğu ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırma veri toplama yöntemi olarak teknolojiyi kullanmış ve akıllı telefon sinyallerinden ikili aktörlerin karşılaşma sürelerini ve sıklıklarını saymıştır. Bu kadar kısa bir sürede arkadaşlık ilişkilerini araştırması bakımından ciddi eleştiri alma potansiyeli olan bu çalışma, yine de önemli bir sonucu ulaştırmıştır. Sosyal etki fiziksel yakınlıktan yüksek oranda etkilenirken, bireysel tercih düşük oranda etkilenmektedir (Wang vd., 2011). Daha yalın ifadeyle az zaman diliminde ve aynı çevrede yeni kurulan arkadaşlıklarda benzerliklerden ziyade sosyal etki ön plana çıkmaktadır.

Sonuç olarak, özellikle, sık, yoğun, güçlü bağlardan oluşan ve

duyguların yer aldığı arkadaşlık gibi ilişkilerde mesafe de türdeşlik kadar belirleyicidir. Bu çalışmada mesafe ile ilgili öğrencilerin kaldıkları yer sorulmuştur. Eğer yurt ve apartta kalıyorlarsa bu yerlerin isimlerini belirtmeleri, aynı şekilde bir öğrenci evinde sınıftan arkadaşlarla kalıyorlarsa da bu kişilerin isimlerini belirtmeleri istenmiştir. Çalışmanın mesafe ve arkadaşlık arasındaki bağlantı ile ilgili hipotezi şu şekilde geliştirilmiştir:

H3: Aynı yerde kalanlar arasında arkadaşlık daha yüksektir.

3. ANALİZ ve BULGULAR

3.1 Araştırma Kütlesi ve Veri Toplama

Bu çalışmanın araştırma kütlesi Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi sosyal hizmet bölümü birinci sınıf öğrencileridir. İkinci aşamada veriler anketler aracılığıyla 2018-2019 eğitim ve öğretim yılının sonunda Haziran 2019'da 73 öğrenciden eksiksiz olarak toplanmıştır. Anket kişisel bilgiler ve sosyal ilişkilere dair sorular olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. İlk bölüm olan kişisel bilgilerde öğrencinin adı soyadı, barınma koşulları ve kaldıkları yurt veya apartın isimleri ile grup çalışmasında yer alıp almadıkları sorulmuştur. İlk aşamada cinsiyet ve memleket bilgileri alındığı için ikinci aşamada tekrar bu bilgiler alınmamıştır. İkinci bölüm olan sosyal ilişkilerde isim listeleri kullanılarak kendi sınıflarındaki hangi kişilerle arkadaş oldukları sorulmuştur. Cevap olarak ise tanıma, arkadaş ve yakın arkadaş seçeneklerinden birini işaretlemeleri, tanımama durumunda ise hiç işaretlememeleri istenmiştir. Bu anketin ilk aşama anketinden en büyük farklılığı mekânsal yakınlığın etkilerini ölçmek amacıyla barınma koşullarıyla ilgili daha detaylı bilgi alınmasıdır. Aşağıdaki Tablo 1'de araştırma kütlesinin betimsel özelliklerine yer verilmektedir.

Tablo 1'den de görüldüğü gibi bölümde kadın öğrenciler çoğunluktadır. 59 kadın ile 14 erkek bulunmaktadır. Gülistan Kız Yurdu, Murat Hüdavendigar Erkek Yurdu ve Mihri Hatun Kız Yurdu, kredi yurtlar kurumunun yüksek kapasiteli yurtlarıdır. Isılar Apart ise şehir merkezinde özel bir işletmedir. Barınmada yer alan 'diğer' seçeneğinde aileleriyle evde kalanlar ile sayıları dört ve dörtten az kişiden oluşan, aynı yerde kalanlardır. Sayılarının ve etkileşimin az olması nedeniyle diğere girenlerin yapısal faktörlerden etkilenerek arkadaşlık kurma olasılıkları düşüktür. Hemşehrilik bilgilerinde Isparta ve çevre illerden gelen öğrenci sayılarının yüksek olduğu görülmektedir. Yine diğer iller seçeneğinde, sayıları 4'ten az hemşehriler bulunmaktadır.

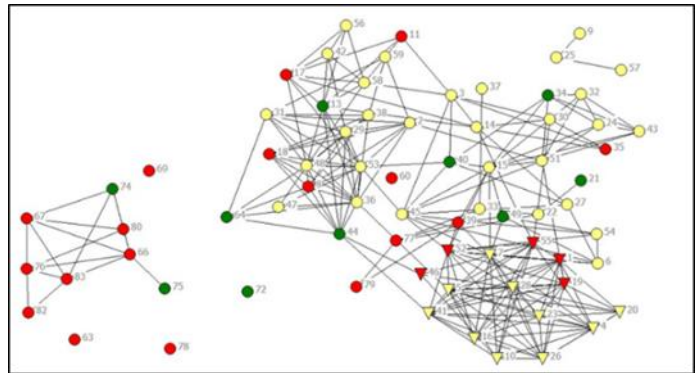
Tablo 1. Araştırma Kütlesinin Betimsel Özellikleri

	Sayı (n)	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cinsiyet			
Kadın	59	80,82	80,82
Erkek	14	13,37	100
Toplam	73	100	
Barınma			
Gülistan Yurdu	14	19,18	19,18
Hüdavendigar Y	10	13,70	32,88
Mihri Hatun Y	16	21,92	54,80
Isılar Apart	5	6,85	61,65
Diğer	28	38,35	100
Toplam	73	100	
Hemşehrilik			
Isparta	8	10,96	10,96
Antalya	10	13,70	24,66
Denizli	8	10,96	35,62
Burdur	5	6,85	42,47
Diğer iller	42	57,53	100
Toplam	73	100	

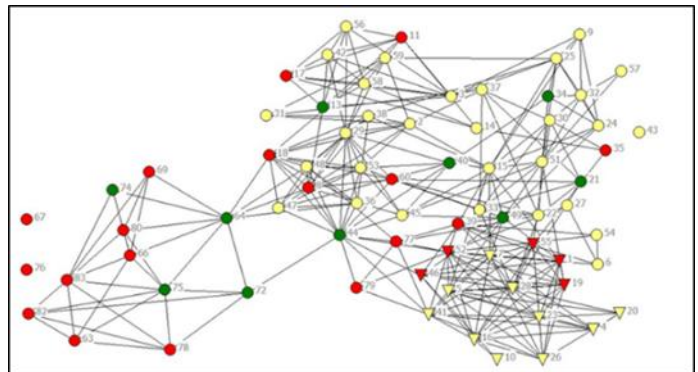
3.2 Arkadaşlık Ağı Devinimi ve Diğer Bulgular

Bu bölümde ağ devinimi gösterebilmek amacıyla dönem başı ve dönem sonu sosyogramları bir arada analiz edilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, ağın ve arkadaşlık ilişkilerinin dinamikliği göze çarpmaktadır. Dönem sonunda kaybedilen bağ bulunmasına rağmen kazanılan bağların daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 1. Dönem Başı Arkadaşlık Sosyogramı

Şekil 2. Dönem Sonu Arkadaşlık Sosyogramı

Şekil 1 ve 2'de dönem başı ve dönem sonundaki arkadaşlık sosyogramları ile Tablo 2'de ise her iki ağın genel

özelliklerine yer verilmiştir. Ağın yoğunluğu 0.025 oranında, ortalama bağ sayısı (6,411->7,507) artmıştır. İki farklı zamanda alınan verilerde en önemli değişiklik bileşenlerin sayısında görülen düşüştür. Dönem başında oldukça parçalı bir yapı sergileyen arkadaşlık ağı etkileşimin de etkisiyle dönem sonunda daha bileşik hale gelmiş, bileşen sayısı sekizden dörde düşmüştür. Derece merkezileşmesi düşerek (0,137->0,121) yapıdaki bağların dağılımı daha homojen hale gelmiştir. En önemli değişimlerden biri hem ağ bağlantılılığının (0,619->0,919) artması, hem de ağ parçalılığının (0,381->0,081) ciddi derecede azalmasıdır. Esasında bu değerler, birbirlerinin tezatlarıdır. Genel olarak her bir aktörün birbiriyle bağlantılı olup olmadığını, yani bir patika üzerinden herhangi bir aktöre ulaşabilme imkânını göstermektedir.

Sosyogramlar ve genel ağ ölçümlerindeki en ilginç sonuç ise kapalılıkta yaşanmıştır. Ağ kapalılığı dönem başında yüksek iken dönem sonunda düşmüştür. Bu bulguyu iki şekilde yorumlamak mümkündür. İlk safhadaki yüksek değer, alt bileşenlerdeki bağların ağ genelinden yüksek olmasına bağlı olabilir. Diğer bir ifadeyle, arkadaşlığın ilk safhasında az kişiyle sıkı ilişkiler görülmüş, bu durum genel ağ kapalılığının da yüksek çıkmasına neden olmuştur. İkinci safhada düşük değer ise, aktör başına düşen ortalama arkadaş sayısının ve ağ homojenliğinin artmasından kaynaklanabilir. Dönem sonunda öğrencilerin arkadaş sayısı çevresi genişlemiş, böylece ağ kapalılığı da azalmıştır.

Tablo 2. İki Ağın Genel Özellikleri

NETWORK COHESION		NETWORK COHESION	
Arkadaşlık		Arkadaşlık Yılsonu	
1 Avg Degree	6.411	1 Avg Degree	7.507
2 Deg Central	0.137	2 Deg Central	0.121
3 Out-Central	0.135	3 Out-Central	0.120
4 In-Central	0.135	4 In-Central	0.120
5 Density	0.089	5 Density	0.104
6 Components	8	6 Components	4
7 Connectedness	0.619	7 Connectedness	0.919
8 Fragmentation	0.381	8 Fragmentation	0.081
9 Closure	0.580	9 Closure	0.493
10 Avg Distance	2.904	10 Avg Distance	2.906
11 SD Distance	1.367	11 SD Distance	1.160

Ağın genel görünümünden aktör bazında değerlendirmeye geçildiğinde, aktörlerin mevcut barınma koşullarını korudukları gözlemlenmektedir. Sarılar yurt, kırmızılar apart, yeşiller ise aileleriyle evde kalmaktadır. Aynı zamanda yuvarlaklar kadın, ters üçgenler ise erkek öğrencilerdir. Yalıtılmışlar, önceden 60, 63, 69, 72 ve 78 numaralı aktörler iken, bu aktörlerin yılsonunda arkadaş edindikleri görülmektedir. Aktör bazında göze çarpan

önemli bir değişim ise, evde aileleriyle kalan ve hepsi kadın olan öğrencilerin arkadaş çevrelerini ve bağlarını genişletmeleridir. Buradan hareketle, yurt veya apart gibi akranlarıyla kalmayan ve aynı sosyal ortamı sürekli paylaşmayan aktörlerin arkadaşlık kurmaları zaman almaktadır sonucu çıkarılabilir. Yapısal olarak sadece üniversite ve ders ortamında etkileşimde bulunan bu öğrencilerin, arkadaş çevrelerini daha geç kurmaları beklenen bir durumdur. Dönem başında özel bir öğrenci konumundaki Suriyeli 60 numaralı öğrencinin ise çok sayıda arkadaş edindiği görülmektedir. Bu durum da iletişimde önemli bir araç olan dil sorununun aşılması ile sağlanmıştır. Başka bir neden ise Türk öğrencilerin yabancı uyruklu öğrenciye mesafeli davranmaları olabilir. 43, 67 ve 76 numaralı aktörler ise yılsonunda mevcut bağlarını yitirerek yalıtılmış hale gelmiştir. Son olarak, dönem başında ana bileşen ve yalıtılmışların haricinde iki tane daha alt bileşen (sol alt ve sağ üst köşelerde) görülürken, dönem sonunda bu bileşenlerin ana bileşene bağlandığı gözlemlenmektedir. Özetle, arkadaşlık ağ yapısının genel görünümünde yoğunluk, bağ ve bağlantılılığın arttığı bileşen sayısı ve ağ kapalılığının ise azaldığı gözlemlenmektedir.

Tablo 3, ağda yer alan öğrencilerin her birinin dönem başı ve sonundaki bağlarının karşılaştırmasını içermektedir. Bu analiz aynı aktörlerden iki farklı zaman kesitindeki bağların değişimini ve dolayısıyla ağın devinimini göstermesi bakımından faydalıdır. Tabloda ilk sütun dönem başındaki bağları, ikinci sütun dönem sonundaki bağları, üçüncü sütun dönem sonunda yeni kurulan bağ sayısını, dördüncü sütun dönem sonunda kaybedilen bağ sayısını, beşinci sütun iki zamanda da devam ettirilen bağları, altıncı sütun iki zaman arasında değişen bağ sayısını ve son sütun da bağlardaki istikrarı göstermektedir. Son sütunda genelde aktörlerin 1'e yakın değerler aldıkları, dönem başında kurulan arkadaşlıkların çoğunun devam ettirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla arkadaşlık ağlarının ilk dönemlerde büyük oranda stabil hale geldiği görülmektedir. Bu durum esasında yeni sosyal çevreye girmeye elde edilen uzun dönem arkadaşlıkların ilk tanışma dönemlerinde kurulduğuna işaret etmektedir.

Bu tabloda her bir aktörü analiz etmek yerine spesifik aktörler incelenecektir. 60, 63, 67, 69, 72, 76 ve 78 numaralı öğrencilerin arkadaş çevreleri tamamen değişmiştir. Haliyle bu aktörler, ilişkiler konusunda iki farklı zamanda istikrarsızlık göstermişlerdir. 7 arkadaş ile en fazla bağ kaybeden aktörler 10 ve 55 numaralıdır. Fakat 43 numara bütün bağlarını kaybederek arkadaşsız kalmış, dolayısıyla en radikal değişimlerden birini yaşamıştır. Dönem sonunda ağda göreceli olarak popüler hale gelerek en fazla arkadaş kazananlar ise 8 yeni arkadaş ile 25 ve 44 numaralı aktörlerdir.

Tablo 3. Her Bir Aktörün Bağ Devinimi

EGONET CHANGE							
Summary of changes between T1 and T2							
	1	2	3	4	5	6	7
	T1Size	T2Size	NewTies	LostTies	KeptTies	Change	R Stabilit
1	11.000	11.000	5.000	5.000	6.000	0.455	0.545
2	8.000	9.000	3.000	2.000	6.000	0.294	0.750
3	7.000	8.000	6.000	5.000	2.000	0.733	0.286
4	11.000	7.000	0.000	4.000	7.000	0.222	0.636
5	13.000	12.000	3.000	4.000	9.000	0.280	0.692
6	6.000	4.000	1.000	3.000	3.000	0.400	0.500
7	16.000	11.000	1.000	6.000	10.000	0.259	0.625
8	9.000	12.000	4.000	1.000	8.000	0.238	0.889
9	1.000	5.000	4.000	0.000	1.000	0.667	1.000
10	8.000	2.000	1.000	7.000	1.000	0.800	0.125
11	4.000	7.000	3.000	0.000	4.000	0.273	1.000
13	10.000	7.000	2.000	5.000	5.000	0.412	0.500
14	7.000	4.000	2.000	5.000	2.000	0.636	0.286
15	11.000	14.000	6.000	3.000	8.000	0.360	0.727
16	11.000	13.000	2.000	0.000	11.000	0.083	1.000
17	8.000	7.000	1.000	2.000	6.000	0.200	0.750
18	8.000	12.000	4.000	0.000	8.000	0.200	1.000
19	10.000	11.000	3.000	2.000	8.000	0.238	0.800
20	7.000	5.000	0.000	2.000	5.000	0.167	0.714
21	1.000	6.000	5.000	0.000	1.000	0.714	1.000
22	3.000	7.000	4.000	0.000	3.000	0.400	1.000
23	10.000	11.000	2.000	1.000	9.000	0.143	0.900
24	5.000	7.000	3.000	1.000	4.000	0.333	0.800
25	2.000	9.000	8.000	1.000	1.000	0.818	0.500
26	12.000	10.000	1.000	3.000	9.000	0.182	0.750
27	4.000	2.000	1.000	3.000	1.000	0.667	0.250
28	14.000	15.000	3.000	2.000	12.000	0.172	0.857
29	10.000	16.000	7.000	1.000	9.000	0.308	0.900
30	4.000	5.000	3.000	2.000	2.000	0.556	0.500
31	8.000	4.000	1.000	5.000	3.000	0.500	0.375
32	5.000	7.000	3.000	1.000	4.000	0.333	0.800
33	4.000	7.000	5.000	2.000	2.000	0.636	0.500
34	6.000	5.000	1.000	2.000	4.000	0.273	0.667
35	3.000	3.000	1.000	1.000	2.000	0.333	0.667
36	13.000	7.000	0.000	6.000	7.000	0.300	0.538
37	1.000	6.000	5.000	0.000	1.000	0.714	1.000
38	7.000	9.000	3.000	1.000	6.000	0.250	0.857
39	6.000	10.000	5.000	1.000	5.000	0.375	0.833
40	6.000	7.000	3.000	2.000	4.000	0.385	0.667
41	13.000	12.000	2.000	3.000	10.000	0.200	0.769
42	5.000	7.000	2.000	0.000	5.000	0.167	1.000
43	5.000	0.000	0.000	5.000	0.000	1.000	0.000
44	10.000	16.000	8.000	2.000	8.000	0.385	0.800
45	10.000	8.000	4.000	6.000	4.000	0.556	0.400
46	5.000	9.000	5.000	1.000	4.000	0.429	0.800
47	3.000	8.000	5.000	0.000	3.000	0.455	1.000
48	13.000	10.000	1.000	4.000	9.000	0.217	0.692
49	5.000	10.000	7.000	2.000	3.000	0.600	0.600
51	8.000	11.000	5.000	2.000	6.000	0.368	0.750
52	13.000	16.000	6.000	3.000	10.000	0.310	0.769
53	13.000	10.000	1.000	4.000	9.000	0.217	0.692
54	4.000	3.000	1.000	2.000	2.000	0.429	0.500
55	12.000	9.000	4.000	7.000	5.000	0.524	0.417
56	4.000	7.000	3.000	0.000	4.000	0.273	1.000
57	1.000	2.000	2.000	1.000	0.000	1.000	0.000
58	7.000	8.000	2.000	1.000	6.000	0.200	0.857
59	3.000	5.000	3.000	1.000	2.000	0.500	0.667
60	0.000	7.000	7.000	0.000	0.000	1.000	0.000
63	0.000	5.000	5.000	0.000	0.000	1.000	0.000
64	5.000	10.000	7.000	2.000	3.000	0.600	0.600
66	6.000	7.000	3.000	2.000	4.000	0.385	0.667
67	5.000	0.000	0.000	5.000	0.000	1.000	0.000
69	0.000	4.000	4.000	0.000	0.000	1.000	0.000
72	0.000	5.000	5.000	0.000	0.000	1.000	0.000
74	4.000	3.000	1.000	2.000	2.000	0.429	0.500
75	1.000	8.000	7.000	0.000	1.000	0.778	1.000
76	5.000	0.000	0.000	5.000	0.000	1.000	0.000
77	4.000	7.000	4.000	1.000	3.000	0.455	0.750
78	0.000	5.000	5.000	0.000	0.000	1.000	0.000
79	3.000	4.000	3.000	2.000	1.000	0.714	0.333
80	4.000	5.000	4.000	3.000	1.000	0.778	0.250
82	2.000	5.000	4.000	1.000	1.000	0.714	0.500
83	5.000	8.000	5.000	2.000	3.000	0.538	0.600

T1Size = Number of ties at T1
T2Size = Number of ties at T2
NewTies = Number of NEW ties added at T2
LostTies = Number of LOST ties that were present at T1 and not at T2
Change Ratio = (new +lost)/(t1size+t2size)
Stability Ratio = kept/t1size

Tablo 4. Dönem Sonu Derece ve Aradalık Merkeziliği

FREEMAN DEGREE CENTRALITY		FREEMAN BETWEENNESS CENTRALITY	
1	2	1	2
Degree	nDegree	Between.	nBetween.
1	11.000	44	584.782
2	9.000	64	341.362
3	8.000	29	266.335
4	7.000	52	247.550
5	12.000	15	244.267
6	4.000	72	222.997
7	11.000	8	214.584
8	12.000	51	147.474
9	5.000	41	128.199
10	2.000	46	113.399
11	7.000	18	113.040
13	7.000	25	97.264
14	4.000	55	96.082
15	14.000	28	95.361
16	13.000	60	92.839
17	7.000	38	86.223
18	12.000	48	84.919
19	11.000	2	82.184
20	5.000	45	75.255
21	6.000	3	69.486
22	7.000	49	62.608
23	11.000	5	61.834
24	7.000	39	61.783
25	9.000	75	58.056
26	10.000	58	57.169
27	2.000	13	56.176
28	15.000	77	53.036
29	16.000	19	51.716
30	5.000	35	50.860
31	4.000	33	45.891
32	7.000	40	44.597
33	7.000	14	39.559
34	5.000	36	39.058
35	3.000	22	39.018
36	7.000	53	37.261
37	6.000	37	34.151
38	9.000	7	32.246
39	10.000	16	31.135
40	7.000	9	28.321
41	12.000	1	28.061
42	7.000	30	26.110
43	0.000	66	22.974
44	16.000	21	20.916
45	8.000	78	20.699
46	9.000	82	20.699
47	8.000	56	18.973
48	10.000	42	18.973
49	10.000	59	16.847
51	11.000	32	15.586
52	16.000	23	15.333
53	10.000	26	14.039
54	3.000	17	8.652
55	9.000	11	8.652
56	7.000	24	8.340
57	2.000	83	8.250
58	8.000	34	6.946
59	5.000	80	6.624
60	7.000	69	6.374
63	5.000	74	6.374
64	10.000	31	5.246
66	7.000	47	4.477
67	0.000	4	2.926
69	4.000	6	2.670
72	5.000	63	0.667
74	3.000	20	0.518
75	8.000	54	0.000
76	0.000	76	0.000
77	7.000	27	0.000
78	5.000	43	0.000
79	4.000	79	0.000
80	5.000	67	0.000
82	5.000	10	0.000
83	8.000	57	0.000

Arkadaşlık ilişkilerinde en radikal devinim yalıtılmış aktörlerin ana bileşene bağlanmasıyla elde edilmiştir. Arkadaş çevrelerini sıfırdan kuran aktörler 60, 63, 69, 72 ve 78 numaralı öğrencilerdir.

Tablo 4 dönem sonu ağının derece ve aradalık merkezilikleridir. Bu tablolardan hareketle dönem başında ağın merkezinde yer alarak en fazla bağa sahip olan 7 ve 28 numaralı aktörlerin yerine, yeni merkezi aktörlerin geçtiği görülmektedir. Dönem sonunda 16 bağ ile 44 ve 52 numaranın merkezi oldukları, bunları yine dönem başında 15 bağ ile popüler olan 28 numaranın takip ettiği görülmektedir. Aradalık merkeziliğinde ise ciddi bir değişim yaşanmıştır. Dönem başında en yüksek aradalığı olan 39 ve 7 numaralı aktörlerin değerleri düşmüştür. Sosyograma ilk bakışta kopuk halde olan iki bileşeni

birleştiren 64 numaralı aktörün aradalık merkeziliğinin yüksek olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca ciddi bir farkla, aradalık ölçümü en yüksek çıkan 44 numaralı aktör önceden izole olarak, ayrı bir bileşen kabul edilen 72 ve 78 numaralı aktörleri ana bileşene bağlaması nedeniyle, bu merkezilikte en önemli aktör haline gelmiştir. 44 ve 64 numaralı aktörlerin aradalık merkeziliklerinin yüksek olması, nicel olarak bağlarının az olmasına rağmen bu bağların ağdaki konumunun önemli olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan bu aktörlerin konumu ağ açısından çok değerlidir.

Analizlerin son aşamasında hipotezler test edilmiştir. Tablo 5'te hipotezlerle uygun olarak hemcins olma, hemşehrlik ve mekân olarak aynı yurt ve apartlarda kalanların türdeşliklerine bakılmıştır.

Tablo 5. Dönem Sonu Türdeşlik ve Fiziksel Mesafe Korrelasyonları

QAP Correlations											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	P-Values
	Arkadaş	Cinsiyet	Burdur	Denizli	Antalya	Isparta	YGulistan	Alsılar	YHudav	YMihri Hat	
1 Arkadaşlık	1.000	0.166	-0.050	0.019	-0.018	0.004	0.062	0.046	0.087	0.060	0.000
2 Cinsiyet	0.166	1.000	-0.006	0.020	0.202	-0.106	-0.111	-0.090	0.704	-0.105	0.000*
3 Burdur	-0.050	-0.006	1.000	-0.078	-0.084	-0.078	0.100	-0.064	-0.084	-0.090	0.039**
4 Denizli	0.019	0.020	-0.078	1.000	-0.100	-0.093	-0.106	-0.078	0.084	0.081	0.249
5 Antalya	-0.018	0.202	-0.084	-0.100	1.000	-0.100	-0.060	-0.084	-0.033	0.042	0.265
6 Isparta	0.004	-0.106	-0.078	-0.093	-0.100	1.000	-0.042	-0.078	-0.100	-0.105	0.459
7 YGulistan	0.062	-0.111	0.100	-0.106	-0.060	-0.042	1.000	-0.090	-0.111	-0.108	0.011**
8 Alsılar	0.046	-0.090	-0.064	-0.078	-0.084	-0.078	-0.090	1.000	-0.084	-0.090	0.052***
9 YHudaven	0.087	0.704	-0.084	0.084	-0.033	-0.100	-0.111	-0.084	1.000	-0.110	0.001*
10 YMihri Hat	0.060	-0.105	-0.090	0.081	0.042	-0.105	-0.108	-0.090	-0.110	1.000	0.009*

Bulgulara göre bu ağda cinsiyetin arkadaşlığa etkisi yüksek derecede anlamlıdır. Arkadaşlık ilişkileri cinsiyet türdeşliğinden olumlu yönde etkilenmektedir. Başka bir ifadeyle, kadınlar kadınlarla, erkekler de erkeklerle arkadaş olma eğilimindedir. Dolayısıyla H1 kabul edilmiştir. Hemşehrlik ise hipotezlerin aksi sonuçlar vermiştir. Bulgulara göre, Denizli, Antalya ve Ispartalı hemşehrilerde arkadaşlık anlamlı değil iken, Burdurlularda hemşehrlik ve arkadaşlık arasındaki ilişki anlamlı, fakat olumsuzdur. Başka bir ifadeyle, Burdurlu öğrenciler kendi aralarında arkadaşlık kurmama eğilimindedirler. Bu durumda H2 reddedilmiştir. Son aşamada mekânsal yakınlık ile arkadaşlık arasındaki ilişkiye bakılmıştır. İslar adlı özel apartta kalanlarda mekânsal yakınlık ile sosyal yakınlık arasındaki ilişki yüksek derecede anlamlıdır. Gülistan kız yurdunda kalanların arkadaşlıkları anlamlıdır. Son olarak, Murat Hüdavendigâr erkek ve Mihri Hatun kız yurtlarında kalanların arkadaşlıkları sınırda anlamlıdır. Dolayısıyla H3 kabul edilmiştir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma, arkadaşlık ağları ve ilişkilerinin başlangıcı ile

belli bir süre geçtikten sonraki halini, kısacası ilgili ağın devinimini görgül araştırmayla destekleyerek incelemiştir. Araştırmanın amacı, arkadaşlık ağının yapısını şekillendiren belli bağımsız değişkenlerden oluşan yapısal ve kişisel mekanizmaları tespit edebilmektir. Bu amaçla Süleyman Demirel Üniversitesi sosyal hizmet bölümü birinci sınıf öğrencilerinden dönem başı ve dönem sonunda arkadaşlık bağlarına yönelik anket uygulanmıştır.

Analiz bulgularına göre dönem başında yeni kurulan arkadaşlıkların büyük oranda istikrarlı bir şekilde dönem sonunda da devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu durum esasında uzun soluklu dostlukların ilk tanışma döneminde kurularak, stabil hale geldiğine ve sürdürüldüğüne işaret etmektedir. Ağın yoğunluk, bağ ve bağlantılılığın arttığı bileşen sayısı ve ağ kapalılığının ise azaldığı görülmüştür. Ağdaki en ilginç sonuç ise kapalılıkta yaşanmıştır. Ağ kapalılığı dönem başında yüksek iken dönem sonunda düşmüştür. Bu durum dönem sonunda öğrencilerin arkadaş sayısının artması ve aktörlerin çevrelerinin genişlemesinden kaynaklanmaktadır. Ağdaki aktörlerden tamamı kadın olan ve aileleriyle yaşayan öğrencilerin arkadaşlıklarını dönem sonunda geliştirdikleri görülmektedir. Yine bu durum

mekânsal yakınlık ile sosyal yakınlık arasındaki doğrusal ilişkiyle açıklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, evde kalan öğrenciler bölüm arkadaşlarıyla aynı barınma mekânını paylaşmadıkları için etkileşimleri sadece derslerle sınırlı kalmıştır. Bu öğrencilerin arkadaş çevrelerini daha geç kurdukları görülmüştür.

Arkadaşlıklarda hem yapısal hem de kişisel faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Türdeşlik türlerinden bireysel özelliklerden cinsiyetin yüksek derecede anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Cinsiyet türdeşliği en çok karşılaşılan türdeşlik örneği olarak edinilmiş türdeşliği veya statü türdeşliği olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada da arkadaşlık ağını şekillendiren sosyal bir mekanizma olarak tespit edilmiştir. Hemşehrilik bağlarının arkadaşlık ağını etkilemediği tespit edilmiştir. Son olarak, fiziksel mesafeyi belirleyen, öğrencilerin kaldıkları yere bağlı olarak mekânsal yakınlıklarına bakılmıştır. Barınma açısından aynı yerlerde kalanlar arasındaki arkadaşlıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla çalışma, bu ağda hem türdeşlikten kaynaklanan kişisel özelliğin hem de barınma koşullarından kaynaklanan yapısal faktörlerin etkisini kanıtlamıştır.

Bu gibi çalışmalarda ağ araştırmalarına özgü belli özelliklerinin göz önünde bulundurulmasında fayda bulunmaktadır. Özellikle informal ilişkilerden oluşan arkadaşlık gibi ağların, sürekli bir değişim içinde olduğu, bağları etkileyebilecek çok sayıda faktör bulunduğu, ağ yapısının dinamik ve elastik olduğu bilinmektedir. Bu minvalde bu çalışma, hem bir vaka analizi olması nedeniyle, hem de ağların dinamikliği ve elastikliğine istinaden genel geçer çıkarımlardan imtina etmektedir. Aynı zamanda arkadaşlığı etkileyen faktörlerin ilişki olmasının yanında sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel birçok değişkeninin bulunduğu kabul edilmektedir. Araştırma kitlesinin arkadaş olarak geçirdikleri belli zaman dilimindeki iki noktada, bu arkadaşlıkların bir fotoğrafı çekilerek bu fotoğraf yorumlanmıştır. Fakat bu iki farklı sosyogram arasındaki bağlantı ve devinimle bu devinimde başat rolleri olan sosyal güçler tespit edilerek incelenmiştir.

Öncelikle arkadaşlık gibi güçlü bağlar kategorisine giren ilişkilerin sosyal destek, dayanışma, yardımlaşma, haber ve bilgi alma, hatta iş bulma veya evlilik gibi birçok olumlu gelişmeye katkısı olduğu kadar, belli bir sosyal izolasyonu da barındırdığı unutulmamalıdır. Bu bakımdan, bu vaka analizinde de kuramsal çerçevede vurgulandığı gibi, güçlü bağlar önemlidir. Fakat tek başlarına yeterli değildir. Sosyal izolasyona yol açmasını engelleyici zayıf bağlarla arkadaşlık ağlarını genişletmenin önemi de göz ardı edilememelidir.

Bu araştırmanın tasarım aşamasında öngörülemeyen bazı

faktörlerin de türdeşlik analizlerine dâhil edilebileceği de sonradan fark edilmiştir. Örneğin, yapısal faktörlere şehir dışından günlük seyahat etme eklenebileceği öngörülememiştir. Ayrıca anketlerde öğrencilerin ortak grup çalışmalarıyla etkileşimleri ve arkadaşlıklarının artma ihtimali düşünülerek, buna yönelik son bir yıl içinde ekip çalışması yaptıkları kişiler sorulmuştur. Öğrencilerin bu kişileri ad soyadı olarak yazmaları istenmesine rağmen, analize imkân veremeyecek derecede (%95) eksik bilgiden dolayı çalışmaya dâhil edilememiştir.

Çalışma sadece eğitim alanında değil örgüt ve yönetim alanında da yorumlanabilir. Yöneticiler ve örgütler açısından, işlerle amaçları yerine getirmede çalışanlar arası etkili iletişim önemlidir. Eğer yapılan işin doğası bakımından cinsiyet türdeşliği veya çeşitliliğinin örgüte faydasının dokunacağı biliniyorsa, buna yönelik bilinçli bir yapılandırmaya gidilebilir. Örgütler açısından özellikle birbirine benzer ya da takip eden işleri yapan departmanların, birimler arası ilişkilerin göz önünde bulundurularak konumlandırılması, örgütte zaman ve çıktılar bakımından verimliliği getirebilir.

Ağ araştırmaları uygulamadan beslenen ve görgül çalışmalarla zenginleşen bir alan olduğu için gelecek çalışmalarda da farklı örgütlerde ve çeşitli sektörlerde, farklı ilişkilerin araştırılabilir. Örneğin çeşitli projelerde kurulan ortaklıklardaki ilişkilerin dinamikleri ve doğası, bir örgütte birimler ve ast-üstler arasında dedikodu, bilgi alma veya haberleşme ilişkilerinin analizi yoluyla iletişimin iyileştirilmesi ve performansın artırılması, politika ağları ile paydaşların analizi bunlara örnek olarak verilebilir. Yazında genelde ağlar ve ilişkilerin, aktörlere faydalarını konu alan teorik ve görgül çalışmalar baskındır. Fakat ağların karanlık yönlerinin, çatışma veya düşmanlık gibi negatif ilişkilerin de olduğu göz önünde bulundurularak, bir ağın yapısal olarak içinde bulunduğu aktörlere olası zararlarına yönelik oldukça özgün bir çalışma yapılabilir. Örneğin liseliler arasında zorbalık davranışları veya zararlı alışkanlıklarda akran etkisi ağlar üzerinden tespit edilip incelenebilir. Hatta sonuçlar değerlendirilerek araştırma yapılan kurumda belli politikaların hayata geçirilmesi ve zorbalığın azaltılması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ağcasulu, H. (2019). Sosyal Sermayenin Bireysel Bağlarla Kurulması ve Korunması. Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 11(1), 18-31.
- Berndt, T. (1982). The Features and Effects of Friendship in Early Adolescence. Child Development, 53, 1447-1460.

- Borgatti, S.P., Everett, M.G. & Freeman, L.C. (2002). *Ucinet 6 for Windows: Software for Social Network Analysis*. Harvard, MA: Analytic Technologies.
- Borgatti, S.P., Everett, M.G. & Johnson, J.C. (2013). *Analyzing Social Networks*. Sage Publications.
- Carrasco, J.A., Hogan, B., Wellman, B., Miller, E.J. (2008). Agency in Social Activity Interactions: The Role of Social Networks in Time and Space. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 99, 562–583.
- Centola, D., González-Avella, J., Eguíluz, V., & San Miguel, M. (2007). Homophily, Cultural Drift, and the Co-Evolution of Cultural Groups. *The Journal of Conflict Resolution*, 51(6), 905-929.
- De Klepper, M., Sleebos, E., Van de Bunt, G. & Agneessens, F. (2010). Similarity in Friendship Networks: Selection or Influence? The Effect of Constraining Contexts and Non-visible Individual Attributes. *Social Networks*, 32(1), 82-90.
- Duck, S. W. (1975). Personality Similarity and Friendship Choices by Adolescents. *European Journal of Social Psychology*, 5(3), 351-365.
- Eagle, N., Pentland, A. S. & Lazer, D. (2009). Inferring Friendship Network Structure by Using Mobile Phone Data. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 106(36), 15274-15278.
- Granovetter, M. (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*, 201-233.
- Ibarra, H. (1992). Homophily and Differential Returns: Sex Differences in Network Structure and Access in an Advertising Firm. *Administrative Science Quarterly*, 37(3), 422-447.
- Kandel, D. B. (1978). Similarity in Real-life Adolescent Friendship Pairs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(3), 306.
- Kossinets, G., & Watts, D. (2009). Origins of Homophily in an Evolving Social Network. *American Journal of Sociology*, 115(2), 405-450.
- Köse, A. (2014). Küreselleşme Çağında Bir Aidiyet Zemini ve Örgütlenme Şekli Olarak Hemşehrlik. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3 (1), 221-232.
- Kurtoğlu, A. (2005). Mekânsal Bir Olgu Olarak Hemşehrlik ve Bir Hemşehrlik Mekanı Olarak Dernekler. *European Journal of Turkish Studies*, DOI: <https://doi.org/10.4000/ejts.375>, 24.03. 2020.
- Latané, B., Liu, J. H., Nowak, A., Bonevento, M. & Zheng, L. (1995). Distance Matters: Physical Space and Social Impact. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(8), 795–805.
- Maccoby E. (1998). *The Two Sexes. Growing Up Apart, Coming Together*. Cambridge MA: Harvard University Press.
- Marmaros, D. & Sacerdote, B. (2006). How Do Friendships Form?. *The Quarterly Journal of Economics*, 121(1), 79-119.
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 415-444.
- Mehta, C. M., & Strough, J. (2009). Sex Segregation in Friendships and Normative Contexts Across the Life Span. *Developmental Review*, 29(3), 201-220.
- Nahemow, L. & Lawton, M. P. (1975). Similarity and Propinquity in Friendship Formation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(2), 205-213.
- Preciado, P., Snijders, T. A., Burk, W. J., Stattin, H. & Kerr, M. (2012). Does Proximity Matter? Distance Dependence of Adolescent Friendships. *Social Networks*, 34(1), 18-31.
- Rogers, E., & Bhowmik, D. (1970). Homophily-Heterophily: Relational Concepts for Communication Research. *The Public Opinion Quarterly*, 34(4), 523-538.
- Sailer, K. & McCulloh, I. (2012). Social Networks and Spatial Configuration—How Office Layouts Drive Social Interaction. *Social Networks*, 34(1), 47-58.
- Sekara, V., & Lehmann, S. (2014). The Strength of Friendship Ties in Proximity Sensor Data. *PloS one*, 9(7).
- Stehlé, J., Charbonnier, F., Picard, T., Cattuto, C., & Barrat, A. (2013). Gender Homophily from Spatial Behavior in a Primary School: A Sociometric Study. *Social Networks*, 35(4), 604-613.
- Tolson, J. M., & Urberg, K. A. (1993). Similarity Between Adolescent Best Friends. *Journal of Adolescent Research*, 8(3), 274-288.
- Tsai, M.C. (2006). Sociable Resources and Close Relationships: Intimate Relatives and Friends in Taiwan. *Journal of Social and Personal Relationships* 23, 151–169.
- Urberg, K. A., Degirmencioglu, S. M., & Tolson, J. M. (1998). Adolescent Friendship Selection and Termination:

The Role of Similarity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 15(5), 703-710.

Verbrugge, L. M. (1977). The Structure of Adult Friendship Choices. *Social Forces*, 56(2), 576-597.

Verbrugge, L.M. (1983). A Research Note on Adult Friendship Contact: A Dyadic Perspective. *Social Forces* 62, 78–83.

Wang, H., Chin, A. & Wang, H. (2011). Interplay Between Social Selection and Social Influence on Physical Proximity in Friendship Formation. SRS 2011 Workshop.

https://www.researchgate.net/profile/Alvin_Chin/publication/228432564_Interplay_between_Social_Selection_and_Social_Influence_on_Physical_Proximity_in_Friendship_Formation/links/55084ff40cf2d7a281284aff/Interplay-between-Social-Selection-and-Social-Influence-on-Physical-Proximity-in-Friendship-Formation.pdf, 07.02.2020.